

Література

1. Доспехов Б.А. Методика полевого опыта / Б. А. Доспехов // Методика полевого опыта. — М.: КОЛОС, 1985. — 336 с.
2. Зайцев Г.Н. Математическая статистика экспериментальной ботаники / Г.Н. Зайцев // Математическая статистика экспериментальной ботаники. — М.: Наука, 1984. — 125 с.
3. Майсурадзе Н.И. Методика исследований при интродукции лекарственных растений / Н.И. Майсурадзе. — М.: Наука, 1984. — 32 с.
4. Полтавська область: природа, населення, господарство. Географічний і економічний нарис. — Полтава, 1993. — 303с.

НЕОЧІКУВАНА ЗНАХІДКА *GLADIOLUS TENUIS* ВІЕВ. НА ПОЛТАВЩИНІ

Орлова Л.Д., Чумак М.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Багатий і різноманітний рослинний світ Полтавщини. Разом з тим ми стаємо свідками тих страшних змін, які відбуваються внаслідок невпинного використання природних ресурсів, розвитку промислового і сільського виробництва. Чисельність багатьох видів рослин катастрофічно зменшилась в результаті порушень умов місцезростання, спричиненого меліорацією, випасанням худоби, пожежами. Технічний прогрес та діяльність людини призводить до зміни рослинного покриву, перетворення, а в окремих випадках до повного знищення. Урбанізація і рекреаційне навантаження, неконтрольований туризм викликають зменшення чисельності і загрозу зникнення рослин, в першу чергу з декоративними і лікарськими властивостями [1].

Майже третина видів вищих судинних рослин (близько 500) має обмежене поширення в регіоні. Серед них виявлені види, що потребують охорони на різних рівнях — світовому, національному і регіональному. Отже, дедалі актуальнішого значення набуває проблема збереження біорізноманітності, в тому числі генфонду рідкісних видів рослин на території Полтавської області. Протягом останніх років в області проводилися цілеспрямовані дослідження флори регіону з метою виявлення рідкісних рослин для забезпечення їх подальшої охорони [1].

У ході дослідження заплавної лучної ділянки поблизу с. Затін Великобагачанського району нами була виявлена досі не описана популяція рідкісного червонокнижного виду рослин — косариків тонких (*Gladiolus tenuis* M.Bieb).

Косарики або дикі гладіолуси мають витончене суцвіття з нижніх пурпурово-фіолетових квіток, на відміну від садових, дрібніші за розмірами. Мають суттєву перевагу над культурними родичами: не потребують викопування бульбоцибулини на зиму, добре переносячи замерзання ґрунту [2].

Косарики тонкі — це багаторічна трав'яниста рослина 35-85 см. заввишки. Косарики належать до родини Півникові (*Iridaceae*). Стебло пряMOSTOяче, знизу обгорнуте двома піхвами. З трьох листків два нижніх лінійночечоподібні, верхній у вигляді піхви з недорозвиненою пластинкою. Суцвіття — однобічна, 4-10 (12)-квіткова китиця. Квітки 3-3,8 см. завдовжки, пурпурово-фіолетові. Плід — оберненоячеподібна коробочка, з трьома малопомітними заокругленими гранями. Насіння грушоподібне, без крилатої облямівки. Бульбоцибулина короткоячеподібна з конусоподібною верхівкою, іноді має кілька додаткових бульбоцибулинок. Покривні луски з сітчастими і паралельними грубими волокнами. Косарики є гігомезофітом та геофітом. Цвітуть у травні-липні. Плодоносять у червні-серпні. Розмножуються бульбоцибулинами та

насінням [4].

Косарики тонкі занесені до Червоної книги України. Природоохоронний статус виду — вразливий. Реліктовий вид. Косарики охороняються законом в заказниках «Глибочанський», «Жукове», «Рожаївський», «Котове», «Лизняна балка», «Короленківська дача», «Пісоцько-Конькове», «Садочки», «Нижньопільський», «Середньосульський», «Гирло Хоролу», «Рогозів куточок», «Любка», «Пільський», «Зозулинцеві луки», «Сторожковий», регіональних ландшафтних парках «Нижньоворсклянський», «Диканський» [1].

Знайдена популяція косариків нараховує значну кількість особин (до 20 –30 особин на 1 м²), але було встановлено, що в останні роки кількість рослин зменшується. Основною причиною цього є інтенсивні кліматичні зміни умов зростання. Зокрема, аномально жарке і посушливе літо 2012 року спричинило порушення водного забезпечення досліджуваної території. Кількість квітучих особин зменшилась до 5-10 на м², вони були низькорослими як і інші представники лучної флори. Крім того, вони мають високі декоративні якості, що призводить до масового зривання в букети. Чисельність виду скорочується також через випасання худоби.

Охорона рідкісних рослин є актуальною проблемою сьогодення. Червона книга або Червоний список це тільки початок, перший теоретичний етап захисту і охорони рослин. Наступні етапи характеризуються розробкою практичних методів, які дозволять уберегти вид від знищення.

Зараз виділяють наступні шляхи збереження рослин: 1) законодавчі; 2) охорона на заповідних територіях; 3) культура рідкісних видів в ботанічних садах; 4) регулювання продажу рідкісних видів; 5) створення генних банків.

Щодо законодавчої бази, то охорона рослинності в Україні здійснюється у відповідності з Законом України "Про рослинний світ", Законом України "Про Червону книгу України" (для рідкісних та зникаючих видів) та Лісовим кодексом України [1].

Цікавим і новітнім способом охорони рідкісних видів рослин є їх штучне вирощування в ботанічних садах (інтродукція) та повторне повернення в природні умови життя (реінтродукція). Та, нажаль, не всі рослини здатні до росту в штучних умовах [2].

У генних банках зберігаються насіння, бульби, кореневища рослин. Створення таких банків є важливою мірою захисту від вивозу за кордон рослин та їх продажу з метою матеріального збагачення (особливо це стосується рідкісних рослин) [3].

Звичайно, проводиться захист рослин і на заповідних територіях та регулювання їх незаконного продажу. Існують спеціально розроблені законодавством штрафи і навіть кримінальна відповідальність за знищення рідкісних рослин на території заповідних об'єктів [1].

У наш час, коли усім відома величезна роль рослинного світу в житті людини, не можна допускати зникнення з обличчя Землі жодного виду рослин, тому що це велика втрата насамперед для людини, адже зі зникненням певної групи рослин людина позбавляється однієї частки земного життя, що була джерелом її здоров'я, прикрасою ландшафту і надавала їй естетичну насолоду. Людина повинна дбайливо й уважно ставитися не тільки до тих рослин, що занесені до Червоної книги, але і до тих, що всюди оточують нас — і в природі, і в саду, і будинку. Можна отримати велике задоволення від спілкування з природою, не зірвавши ні єдиного листка чи квітки.

Література

1. Байрак О.М. Атлас рідкісних і зникаючих рослин Полтавщини / О.М. Байрак, Н.О. Стецюк. — Полтава : Верстка, 2005. — 248 с.
2. Орлова Л.Д. Морфометричні показники *Gladiolus tenuis* Bieb. с. Бірки Великобагачанського району Полтавської області / Л.Д. Орлова, Ю.П. Левченко // Рос-

- линний світ у Червоній книзі України : впровадження глобальної стратегії збереження рослин : матер. II між народ. наук. конф. (9 — 12 жовтня 2012 р., м. Умань, Черкаська область). — К. : Паливода А. В., 2012. — С. 152–153
3. Рябчун В.К. Навчальні колекції зразків генофонду рослин / В.К.Рябчун, Р.Л. Богуславський , В.М. Бондаренко // Біорізноманіття: теорія, практика та методичні аспекти вивчення в загальноосвітній та вищій школі (присвячується 120-річчю від дня народження М.І. Вавилова) : матер. наук.-практ. конф. — Полтава, 2008. — С. 68–69.
 4. Червона книга України / за ред. Я.П. Дідух. — Київ : Глобалконсалтинг, 2009.— 900 с.

ПЕРЕВАГИ МІКРОРОЗМНОЖЕННЯ КАРТОПЛІ ПЕРЕД ТРАДИЦІЙНИМИ СПОСОБАМИ ВЕГЕТАТИВНОГО РОЗМНОЖЕННЯ

Прус Л.І.

Глухівський національний педагогічний університет імені О.Довженка

У зв'язку з інтенсифікацією сільського господарства, вимогами поліпшення існуючих та створення нових сортів, одержання безвірусного елітного матеріалу розроблені нові технології прискореного вегетативного розмноження картоплі (так само й для 2400 видів рослин), які одержали назву «мікроклональне розмноження рослин»(розмноження рослин in vitro) [1-2].

Від традиційних методів розмноження картоплі воно відрізняється такими особливостями:

1) отриманням великої кількості копій з мінімальної кількості вихідного матеріалу;

2) отриманням, залежно від мети дослідження, генетично однорідного матеріалу;

3) можливість відбирати in vitro рослинний матеріал з ознаками, що цікавлять дослідника;

4) можливість проводити розмноження рослин протягом року, оскільки їх ріст та розвиток in vitro практично не залежать від сезонних змін;

5) можливість отримання безвірусного посадкового матеріалу при використанні як експланта апікальних меристем та проведення при необхідності термотерапії in vitro.

Метод мікроклонального розмноження картоплі ґрунтується на індукованому цитокінінами розростанні верхівкових і пазушних меристем, кожна з яких дає початок багатьом пагонам (ефект проліферації пагонів шляхом зняття апікального домінування). Після формування пагонів їх знову мікроживцюють і переносять на свіже поживне середовище; процес повторюється декілька разів. Отже, з однієї бруньки (меристеми) за рік можна отримати мільйон рослин.

Основними факторами, що впливають на процес мікроклонального розмноження, є тип експлантанту, склад поживних середовищ та умови культивування. Вихідним матеріалом можуть служити верхівкові та пазушні меристеми стебла, молоді листки, елементи суцвіття та квітки. Ідеальним матеріалом для отримання численних пагонів є апікальні та пазушні бруньки здорових рослин, що активно ростуть.

У більшості випадків для мікроклонального розмноження використовують різноманітні модифікації середовища Мурасіге, Скуга, хоча деякі групи рослин можуть мати індивідуальні потреби у певних поживних речовинах. Культури можуть рости на агаризованих або на рідких поживних середовищах на мостиках із фільтрувального паперу [1-2].

Отже, новітні технології — мікроклональне розмноження, дає можли-